

אהל עקיבא

דרושים וחידושים, משא ומתן, עיון וחקירה

במשנתו של רבנו הגדול

רבי עקיבא איגר זצוק"ל

ובהליכותיו בקודש

בכדי להבטיח שלא תפסיד שום גליון - תשלח אי-מייל ל: rebbe.akiva.aiger@gmail.com [וזו גם הכתובת לשלוח כל הערה או הארה או שאלה] או תחייג ל - 0733474440 ותשאיר את כתובת האי-מייל שלך בתא הקולי.

דרוש וחידוש דרבי עקיבא
משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בעומק
הסוגיות

בענין בל תוסיף בתקיעת שופר

בגמ' [ראש השנה ט"ו שלהי עמ' א'] אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין - רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדים - כדי לערבב השטן.

הרי מבואר שתקנו תקיעות מיותרות - שאינן בכדי לצאת המצוה שמדאורייתא לתקוע ביום הזכרון, אלא משום עירבוב השטן דכד חמי דישאל מחבבין את המצוות הרי הוא מתבלבל ואינו יכול להשטין.

ובתוס' מעלים צד שאולי אין בזה ב"ת משום שהשומעים את התקיעות כבר יצאו בתקיעות הראשונות [תקיעות דמיושב] וכיון שחלף עבר חיובם הרי הוי כשלא בזמן המצוה ושלא בזמן המצוה אינו עובר - כמו התוקע בתמוז [הגם שמכוון לשם מצוה] אינו עובר על ב"ת כמבואר בגמ'.

ובתוס' דוחים את התשובה הנ"ל משום שמצינו בגמ' ציור דומה שכהן שכבר ברך את הקהל ברכת כהנים אסור להוסיף עוד ברכה מדידיה משום איסור ב"ת ונחשב שעדיין הוי זמן המצוה דברכת כהנים - אע"פ שכבר יצא - משום שאי אתרמי עוד צבור מברך אותם הכהן שכבר ברך את הצבור הראשון, וא"כ ה"ה נמי בענינינו שאם אתרמי ציבור אחר הרי ודאי תוקע להם אע"פ שכבר תקע לצבור הראשון וא"כ עדיין הוי זמנו של המצוה ואם תקע בה תקיעות נוספות הרי היה צריך לעבור על לאו דב"ת והיה א"כ איך תקנו לנו סדרי תקיעה נוספות על אלה שיוצאים בהם. [והתוס' תרצו שאין בעשיית מצוה ב' פעמים משום בל תוסיף אפילו בזמנו של המצוה - אלא רק בעשיית עוד דבר מבחוץ שלא נצטוינו בו כמו שמוסיף ברכה מדיליה על הג' ברכות דברכת כהנים אבל לשנות המצוה כמה פעמים אין בזה משום בל תוסיף. והוסיפו ע"פ הנ"ל שכהן המברך וחוזר ומברך אותו צבור עצמו כמה פעמים או אדם הנוטל כמה פעמים ד' מינים או מתן דמים ב' פעמים באותו

אהל על תורת רבי עקיבא איגר זצ"ל עקיבא

מקום בכל אלה אינו עובר בב"ת כמו התוקע וחוזר ותוקע שמבואר בסוגיין שכך עושים.

וכאן נאבק רבנו זצ"ל [עיי' היטב בפ' רוח חיים על אבות [פרק א' משנה ד'] ותשכיל כמה הדברים שנאמרו שם מתאימים לכל סגנון רבנו ז"ל כאן ובכל אתר ואתר] בהדיה דרבנותינו בעלי התוס' - בזה שהוכיחו מברכת כהנים שמצוה שאפשר לקיימה פעם נוספת היכא שיש צבור הצריך לכך - נחשב כעדיין בתוך זמנו של המצוה ויתכן ב"ת וא"כ ה"ה בתקיעת שופר - שלכאורה אין דומים שני הענינים - ברכת כהנים ותקיעת שופר - בב' פעמים בב' ציבורים - כלל ועיקר ומבאר היטב השגתו -

והנה לשונו בדו"ח לראש השנה [שם] -

דף טז ע"ב תוס' ד"ה ותוקעים. הא אמרינן פ' ראוהו ב"ד וכו'. עפר אני תחת כפות רגלי רבותינו בעלי תוס', ובעניי אינו דומה לשם דהתם אלו מתרמי ציבורא אחרינא ונושא כפיו להם הוא עושה המצוה לברך אותם, מש"ה מקרי זמנו, אבל הכא בתוקע לצבור אחר הוא אינו עושה המצוה שכבר יצא, אלא דמוציא אותם, והציבור העושים מצוה והוא שלוחם להוציא אותם מש"ה לא מקרי לגביה עוד משך זמן המצוה וכותב שם רבנו זצ"ל -

כוונת רבנו ז"ל שאין להוכיח מברכת כהנים שום דבר - בעניני דאיירי בו - דהיינו זמנו של המצוה לגבי כל תוס' - לענין תקיעת שופר. שבברכת כהנים אם מתרמי ליה לכהן שכבר ברך היום ברכת כהנים עוד צבור שאמרינן לו עלה לדוכן לברך - הרי שם מקיים הכהן עוד מצוה של ברכת כהנים - וכיון שכן הרי נחשב כל היום זמן המצוה שבכל משך היום עולה לדוכן ומברך עוד הפעם ומקיים מצוה. אבל תקיעת שופר יש לומר שאחרי שכבר יצא ידי חובת המצוה בין על ידי תקיעה בין על ידי שמיצה מאחר מה שתוקע שוב לצבור אחר אינו עושה את כל היום לזמנו של המצוה אצל התוקע לאחרים - שהתוקע בשביל הצבור בפעם שנית אינו עושה שום מצוה אלא רק מוציא את הצבור כשהם שומעים את התקיעה וא"כ יש לומר בפשיטות שלא שייך ב"ת בתקיעת שופר מטעם הנ"ל ובכך כל שאלת התוס' לק"מ. זהו תוכן קושיתו.

וכעין קושית רבנו ז"ל, הק' נמי בהג' פורת יוסף בסוף המסכת.

ואני הקטן אינני מבין שיח שרפי קודש דרבנותינו זצ"ל בקושיתם - שהרי ודאי השומע מכל תוקע צריך לשמוע תקיעה של מצוה ולא קול שופר בעלמא ומה שאחד שכבר יצא יכול להוציא אדם אחר שטרם יצא זה משום שהתוקע כאילו חייב במצות שופר מחמת חובת ערבות דישראל אחד על רעהו, והרי הוא ממש מחוייב בדבר ועל ידי כן נחשב תקיעתו לתקיעה של מצוה ויכול להוציא אדם אחר ככל מחוייב בדבר. [ובארנו את דעות רבותינו - ובכללם דעת רבנו זצ"ל בענין ערבות בספרנו עבודת האהל חלק א' ק' סימן ב'.] וראה לשונות של מרן החזו"א זצ"ל באו"ח סי' כ"ט ויובן הדבר היטב.

ואם כך הם פני הדברים הרי שפיר דימו התוס' ברכת כהנים בצבור שני לתקיעת שופר לצבור שני שכמו שהכהן מקיים מצוה בפעם השניה שברך את ישראל, ה"ה התוקע לצבור שני מקיים מצוה של תקיעת שופר [שנתחייב בה מחמת ערבות וכנ"ל] וא"כ היה ראוי להיות שבתקיעות נוספות יהא בזה משום ב"ת וככל דברי התוס' בקושיתם.

הלכה כרבי עקיבא

משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בהלכה

ובאגדה

בענין האם ברכת היין פוטרת שאר מיני משקין כשהשתיה

היא שתיה של מצוה

בשו"ע או"ח סי' קע"ד איתא [סעי' ב'] -

יין פוטר כל מיני משקין [וברמ"א - אפילו מברכה ראשונה]

וכותב שם רבנו בגליון השו"ע -

עיי' בספר בתי כהונה חלק (ב) [ג] בכלל בית דין סי' א' בארוכה [המתבונן שם יראה וישכיל כמה מאריך המח' הנז' בדברים - ושכנראה כולם סקר רבנו ז"ל בעינו הבדולח] והעלה דדוקא בשותה יין תוך סעודה דרך שתיה

אהל על תורת רבי עקיבא איגר זצ"ל עקיבא

שרצונו לשתות יין אבל השותה מצד כוס של ברכת המצות כגון כוס של ברכת המזון וכדומה איו פוטר יין ועיי' במג"א סוף ס"ק י"ד.

היינו שבספר בתי כהונה [ספרו של רבי יצחק ב"ר יהודה ליב רפפורט ז"ל תלמידו של ג"ע הפר"ח ורבו של ג"ע החיד"א ז"ל] מאריך מאד במקום הנזכר - והשאלה המקורית שהוא דן עליה שם כתוב בריש הסימן -

שאלה לשים שלום בין התלמידים בני החבורה שהיו מסובין בסעודה ובשעת אכילת (עירו) [פירות] ומיני מגדים הביאו להם משקה הקאו' - יש מהם שאמרו שטעון ברכה, ויש מהם שאמרו שאינו טעון ברכה, ומכלל מחלוקת לשם שמים הנו' באו הכתוב השלישי שיש שאמרו שאפילו לא בא הקאו' אלא לאחר ברכת המזון יין של ברכת המזון פוטר - מעתה יורנו המורה מאן זה כהלכה והיה זה שלום רב לאוהבי תורתך - וייבא שכמה [אולי כהונה לר"ת שכ'רו מה'שמים] ובתו"ד כותב -

ואחר כל האמור אמור מעתה יין זה שאינו אלא משום מצוה ולא לעצמות שתייה כי חשיבותו דרך שתייה וגם אינו בא אחריו ענין של קבע סעודה וכיו"ב או קרוב לו והוא משוללת ועיקר כוונת שתיית יין מצד עצמו, ואע"ג שיש מן הפוסקים שכתבו דשעור מלא לוגמה הוא כדי שתהיה שתייה של הנאה שיהנה ממנה מ"מ אינו אלא הנאה מחמת המצוה ולא לעצמו של יין מצד עצמו הנה כי כן איך יחשב עיקר המשקה עד שהמשקין הבאין אחריו שעיקרן לשתיה ודרך הנאתן אע"ג דרגילי בהכי יחשבו טפלין וכלא חשיבין

כלומר א"א לומר שאר משקין הן בטלין אגב היין אם כל היין אינו בא אלא למצוה, שרק שמשתה היין לשם שתיית יין שאר המשקין הן כלא חשיבא לגבי היין, אבל אם רק שותה משום מצוה ואין כאן קביעות על יין אין שאר המשקין בטלין לגביו כלל. וסברא מאד מובנת היא.

וכדברי הבתי כהונה משמע נמי בספר נשמת אדם כלל נ"ה [ד"ה ומה שכתב בדרכי משה] דכותב שם -

אבל ודאי בעינן עכ"פ שיקבע עצמו לשתות יין דאז כל המשקין נעשים טפלים ליין כו'

הרי בעינן קביעות לשתית יין ואין הברכה לבדה פוטרת וזה כדברי הבתי כהונה הנ"ל.

ורבנו מציין לדברי המג"א [שם בסוס"ק י"א] שכותב -

מיהו בשבת אין צריך לכל זה, דממה נפשך אם קידש על היין נפטר גם כזה כמו שכתוב סעי' ב' ואם קידש על השכר נפטר בברכת שהכל כמו שכתבו בסעי' ד'.

הרי מתוך דבריו למדנו שברכת היין של קידוש פוטר את היין אחריו אע"פ שאינו שותה לשם שתייה אלא מחמת המצוה וזה דלא כמו שהאריך להוכיח בספר בתי כהונה הנ"ל.

וילך רבי עקיבא עובדות ולימודים מהליכותיו בקודש גדלות רבנו זצ"ל המשתקף מתוך כתביו

נה מלבד שיש ללמוד הרבה מוסר השכל מהליכותיו בק' של רבנו זצ"ל בכל עקבי הנהגותיו - וכמו שאנחנו כותבים כאן בכל גליון - שאינו נוגע באפס קצהו של גדלותו וצדקותו - מכל מקום יש מקור אחר ללמוד מוסר השכל ויראת ד' טהורה מרבנו זצ"ל והיינו מתוך ספריו שכתב!

כך למדנו רבנו הגאון נצי"ב זצ"ל ראש ישיבת וולאז'ין תוכב"א וכפי שמוסר בנו רבי חיים ברלין זצ"ל והדברים מודפסים בריש ספר שיעוריו של הרב הנצי"ב הנ"ל זצ"ל הקרוים "מרומי שדה" - ז"ל שם:

ואנכי הנני מעיד בעדות נאמנה, שהגאון רבי עקיבא איגר ז"ל מרום וקדוש היה בעיני מר אבי הגאון ז"ל עד למאוד, ובכל עת שהזכירו היה מירתת כולא גופיה מגודל קדושת תורתו וצדקתו, וספר תשובותיו לא פסק מעל שולחנו. ומרגלא היה בפומיה, שכל המעיין בספר תשובות רבינו עקיבא איגר ז"ל בעין חודרת, לא רק גדולות

ונפלאות ימצא שמה, מעומק עינו וחריצות שכלו הבהיר, כי אם גם יראת ה' טהורה וענוה יתירה ימצא בכל שורה ושורה, ואין לך ספר מוסר גדול ממנו -- כה היו דבריו תמיד. ותיבה אחת ממש מלשון רבי עקיבא איגר ז"ל היה מכריע בעינו כמה וכמה דפין מפלפולי ספרים אחרים, ודעת רבי עקיבא איגר בהוראה להלכה או להחמיר היה מכריע אצלו דעות כמה פוסקים. קיצורו של דבר, כי למלאך ה' צב' היה נחשב בעינו

ואולי ביום מן הימים נזכה לראות בעולם הישיבות והכוללים את ספרי רבנו גם במדפים של הספרי מוסר ויהגו בהם בסדר מוסר ויקנו לעצמם תורה ויראת שמים וחרדה לדקדוק ההלכה והמידות.

וכתב רבי עקיבא עיון וחקירה בחיבוריו של רבנו ז"ל על גליוני רבנו זצ"ל

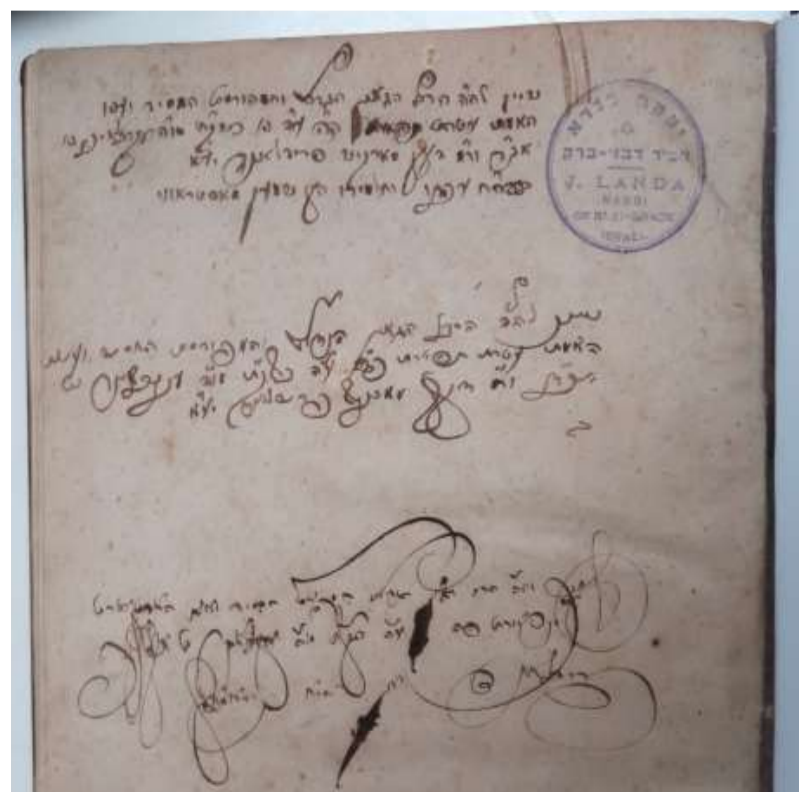

ידוע לכל יושבי תבל שרבנו זצ"ל היה מרבה לכתוב הגהות והערות על גליוני הספרים - ואין הכוונה כאן רק לדברי חז"ל הק' אלא גם לכל דברי הראשונים והאחרונים. הרי ממש לא שגבה דבר מעינו הבדולח. ועד ימינו ממש הולכים ומתגלים עוד ועוד ספרים שנמצאים עם הגהות של רבנו זצ"ל ונדפסים ויוצאים לאור לתועלת הצבור הלומדים. והנה לא תמיד ההגהות הללו נגישות לכולם שהרבה פעמים אדם שרכש כבר את הספר והוציא עליו מהונו לא יוסיף וירכוש פעם שניה הגם שירוויח מזה את הגהות רבנו זצ"ל ולכן כמה מומלץ על המולי"ם שלתועלת הצבור שמתי שידפיסו את ההגהות בצדדי הספרים - שיואלו בטובם להוציא את ההגהות גם בנפרד ובצורה שכל הבני תורה יוכלו להנות מאורם ולפלפל בדבריו. וכבר כתבנו בגליונות הקודמים שרבנו עצמו היה לו צדדים שהדפסת הגליונות בנפרד מהספר [היה מדובר על הגליונות של השו"ע] יותר יוכשר ממה שיודפסו הצדדי הספרים. וכתבנו כמה טעמים בזה.

ונשמח לבשר לציבור הקוראים של גליונינו שבימים אלה ממש התגלה כמה וכמה מסכתות של התלמוד בבלי שבו למד רבנו זצ"ל ויש שם אולי כמה הגהות על הגליון שאינם כתובים בגליוני הש"ס הנדפסים המצויים [וכמה תמונות יש כאן בצד הגליון] וכמו כן התגלה [היה במכירות הפומביות לפני כמה שנים ועכשיו חזר לשם] הספר החשוב "בתי כהונה" עם גליונות של רבנו זצ"ל. רבנו זצ"ל מציין לספר החשוב הזה בהרבה מקומות כמן בגליון הש"ס [שבת כ"א ב'] ובעוד מקומות ולעיל במדור "הלכה כרבי עקיבא" הבאנו אחד מהמקומות שרבנו זצ"ל מציין להם.

מסכת ראש השנה שלמד בו רבנו זצ"ל ורשם בה הגהותיו

חתימות בעלות על הספר בתי כהונה של רבנו זצ"ל

גליוני רבנו על ספר בתי כהונה